

т.зв. жабрацкі цэх, які меў выбарнага цэхмістра, свае правілы і спец. жабрацкую мову. У цэх прымалі толькі вучняў з фіз. недахопамі. Абавязковымі былі вучоба ў аднаго з чл. цэха, унясенне пэўнай сумы ў цэхавую касу, плата за навуку, экзамен, а таксама абрад пасвячэння ў Л. Імя будучага Л. і сума першага грашовага ўзносу фіксаваліся выбарнай асобай — ключнікам — у спец. сшытку. Той, хто правініўся падчас вучобы, павінен быў купіць воск для брацкай свечкі. У асобных выпадках жабраку «абразалі» торбу, г.зн. выключалі з цэха. На заключным экзамене настаўнік прымаў ад вучня цілушкі — 3 акрайчыкі хлеба, якія пасыпаў соллю і клаў сабе за пазуху. Затым пры пэўнай абраднасці ліра з шыі настаўніка перавешвалася на шыю вучня. З гэтага моманту апошні меў права насіць інструмент. Л. хадзілі звычайна падчас пастоў, кірмашоў, фэстаў, у перыяд восеньскіх прац у полі. Трымаліся па адным, удвух або групай па 3—4 чал. з агульным павадыром, часам ездзілі на конях. За сваю справу Л. атрымлівалі грошы або ежу. Некаторыя з іх займаліся настаўніцтвам. У народзе Л. называлі божым чалавекам і часта можна было пачуць: «... можа і мы ў свае галовы... будзем разумець што-небудзь лаўчэйшае». Маст. творчасць Л. — цэлая эпоха ў гісторыі развіцця бел. нар. муз. культуры.

Літ.: Грузинский А.Е. Из этнографических наблюдений в Речицком уезде Минской губернии // Этнографическое обозрение. 1891. Кн. 2.

А.М.Аляхновіч.

ЛІРНИЦКІЯ ПЕСНІ, творы, якія ўваходзілі ў рэпертуар *лірнікаў*. Да іх адносіліся псалмы, уласна лірніцкія духоўна-рэліг., быт. лірычныя і ліра-эпічныя, сатыр. і гумарыст. песні. У Беларусі аснову рэпертуару лірнікаў складалі духоўныя вершы. Першапачаткова іх аўтарамі і выканаўцамі з'яўляліся спевакі царк. хароў, настаўнікі спеваў брацкіх школ, студэнты калегіумаў, з цягам часу — лірнікі, кабзары, рамеснікі, салдаты. У

народзе Л.п. называліся псалмамі і былі адгалінаваннем кантаў. Яны мелі рэліг. змест духоўна-маралізатарскага характару («Плач Адама», «Лазар»), якія А.Багдановіч і Я.Карскі дзялілі на некалькі груп. Паступова рэліг. сюжэты напаяняліся свецкімі матывамі і з цягам часу з'явіліся лірычныя, пастаральныя, парадыйныя, жартоўныя Л.п., якія, тым не менш, не змаглі канчаткова выцесніць духоўны рэпертуар лірнікаў. На працягу іх існавання выконваліся духоўныя вершы, прывечаныя святым Ягорыю, Аляксею, Васілію, Варлааму і псалмы (Міхайлаў, Пачаеўскай Божай Маці). Псалмы часта выконваліся ў ходзе *стаўбавага абрада* і былі вядомыя як *стаўбавыя песні*. Шмат Л.п. узнаўлялася падчас каляндарных свят — Каляд (Раства Хрыстова) і Вялікадня (Пасхі). Усе псалмы, што спяваліся на гэтых святах, — варыянты твораў на сюжэты нараджэння і ўваскрасення Ісуса Хрыста. Аднак змест кожнага з іх раскрываўся панаваму, кожнай псалме ўласцівы прыгажосць і арыгінальнасць. У той жа час у некаторыя з іх урачыстасць нараджэння Збавіцеля («Максім стары, барадаты») афарбоўвалася нар. гумарам: «Прыйшлі да Его пастыре // І зайгралі на ліре. // Два Літвіны із Дывін // Прынеслі гаршчок ботвін // А Юзеф стоіт под акном. // Держіт міску з толокном...//». Кульмінацыяй псалмаў аб жыцці Хрыста стала апісанне пакут маці Хрыста — Марыі ў сувязі з яго распяццем. Асобныя Л.п. захаваліся да нашых дзён і з'яўляюцца цікавым пазнавальным матэрыялам у справе вывучэння жыцця, культуры і побыту народа за некалькі апошніх стагоддзяў.

Літ.: Грузинский А.Е. Духовные стихи (Минская губ. Речицкий у.) // Этнографическое обозрение. М., 1898. №3; Костюковец Л.Ф. Кантовая культура Белоруссии. Минск, 1975.

А.М.Аляхновіч.

ЛІРЫКА (ад грэч. *lyricos* які вымаўляецца пад гукі ліры, музычны, напеўны), адзін з родаў літарату-

ры (побач з *эпсам*, *драмай*), які адлюстроўвае духоўнае жыццё чалавека, свет яго ідэй, пачуццяў і служыць творчым самасвядзенню асобы як узвышана-прыгожай істоты. Узнік у старажытнасці. У найб. ступені адлюстроўвае суб'ектыўныя перажыванні чалавека. У эстэтычнай структуры лірычнага твора чалавек можа прысутнічаць як аўтар, аб'ект і суб'ект адлюстравання. Як феномен паэзіі Л. супрацьпастаўлена *прозе*. Разам з тым яна ўзаемаздзейнічае з *эпсам* і *драмай* (т.зв. лірызм, праявай чаго з'яўляюцца: *лірычныя адступленні*, асабліва эмацыянальная насычанасць твораў, прасякнутасць іх аўтарскімі пачуццямі. У лірычных творах можна выявіць элементы *эпасу* (зачаткі сюжэта) і *драмы* (напружанасць думкі і пачуцця, дыялагічная форма выяўлення). На памежжы Л. і *эпасу*, Л. і *драмы* ўзніклі асобныя віды л-ры: *раман вершаваны*, *апавесць*, *апавяданне*, *паэма*, *драматычная паэма*, *баллада*, *байка* і інш. Індывідуалізаваны і тыпізаваны малянак духоўнага свету сучасніка Л. ўвасабляе ў вобразе *лірычнага гера* паэта. Лірычны герой (лірычнае «Я») — тэрмін умоўны, бо яго вобраз нельга цалкам атаясамліваць з асобай паэта, ягоныя перажыванні, пачуцці, думкі — цалкам з аўтарскімі. У Л. вылучаюцца наступныя віды (і падвіды): *верш* (*санет*, *трыялет*, *акраверш*, *александрыйскі верш*, *рубай*, *газель*, *тэрцыны*, *актава*, *рандо*), *песня*, *лірычная паэма*, *празаічная мініяцюра* (лірычная), *пародыя* і інш. Выпрацавана шматстайная жанравая сістэма Л. у залежнасці ад канкрэтнага зместу лірычных твораў вылучаецца Л.: *абрадавая* (*зімовыя песні*, *веснавыя песні*, *летнія песні*, *восеньскія песні*, *талочныя песні*, *радзінныя песні*, *вясельныя песні*, *галашэнні*); *пазабрадавая* (*калыханкі*, *пацешкі*, *скорагаворкі*, *лічылькі*, *прыказкі*, *загадкі*, *замовы*, *песні пра каханне*, *сямейна-быт.*, *жартоўныя*, *вайсковыя*, *сацыяльна-быт. песні*, *прыпеўкі*); *духоўная* [духоўныя